

INTERVIURI

Un dialog cu Florian Lungu

Andra Apostu

Moșu. Și ai spus totul. Cine oare nu îl cunoaște? Iubitor și promotor de o viață pentru muzica de jazz din România, Florian Lungu zis Moșu este emblematic pentru tinerii sau mai experimentații interpreți și compozitori ai acestui gen muzical. Spiritul îi este neobosit, nu încapă vorbă, ager în gândire și privire, pus la punct cu tot ce este important în viața muzicală românească, acesta este Moșu la frumoasa vârstă de 82 de ani, un

muzician și un om cu totul deosebit, o enciclopedie și un almanah în același timp.

➤ **Andra Apostu:** De ce ți se spune Moșu și de când?¹

Florian Lungu: Multă lume mă întreabă asta. Mi se spune așa de prin... clasa a III-a primară, eu nefiind o fire sportivă ci mai degrabă preocupat de alte lucruri, nu neapărat mai matur dar mai puțin dinamic fizic. Faptul ciudat este că de-a lungul timpului am tot schimbat școli dar mereu a fost cineva care a transmis acest *nickname* mai departe.

➤ **A.A.:** Primul tău serviciu a fost la Liceul de Muzică din Giurgiu, cum ai ajuns acolo?

¹ Florian Lungu a dorit păstrarea în transcrierea interviului a unui mod de adresare lejer, nonformal.

F.L.: Eu am urmat șase ani la Conservator, pentru că după anul III am preferat să merg către Compoziție. După ce am absolvit, m-au repartizat profesor de muzică la... Sinaia (!?!) – ori eu nu eram chiar potrivit pentru asta. Am reușit să iau o negație de acolo și am făcut armata vreo patru luni – cu termen redus. A fost o perioadă în care și alți colegi de-ai mei, după ce terminau studiile optau să ajungă la Giurgiu, era un loc în care „scăpau” de repartiții aiurea. Plus că directorul liceului de muzică de acolo, profesorul Victor Karpis (fost coleg și prieten cu tatăl meu, dirijorul Nicolae Lungu) se bucura să promoveze tineri dascăli bine pregătiți. Ei bine, la Giurgiu erau două avantaje, odată că era aproape de București și apoi faptul că puteam să ne punem orele cum doream, eu le concentram și mergeam numai două zile pe săptămână din cinci. A durat asta aproape un an. Făceam naveta pe calea ferată cu bunul meu prieten și coleg Mihai Șainian, și el absolvent de Conservator. La dus beam vinul Însurăței, iar la întoarcere apa de gură D(B)iv(b)orțeni! Fapt important, în afară de mine și de Șainian, restul profesorilor nu erau grozavi pianiști și cititori de partituri; și, cum de două ori pe an, conducerea Liceului de Muzică giurgiuvean organiza producții / concerte la care erau oaspeți părinții și alți melomani, invitați să asiste la evoluții scenice ale elevilor și ale profesorilor, eu și cu Șainian îi acompaniam pe toți și de aceea eram tare bine văzuți. Acum – să fim drepți, nu toți elevii aceluia Liceu promiteau să devină mari muzicieni, dar erau și unii talentați, serioși și de ei ne ocupam îndeosebi.

➤ **A.A.:** Ai fost un copil pasionat de tehnică...

F.L.: Da, în anii de liceu dedicam tot timpul liber electronicii, eram cel mai bun din clasă la fizică și, spre disperarea părinților (tatăl, mama și sora, iubitori ai artei sunetelor), visam să practic ingineria. Spre șansa mea, am avut un diriginte, eminentul profesor matematician Gheorghe Călugărița – ulterior ajuns cadru didactic universitar – care a știut cum să mă ia: „Lungu, desigur, tu vei decide ce vrei să faci în viață, dar să știi că ingineri sunt cu duiumul iar cei înzestrați cu un talent mai special de la Cel de Sus sunt mai rari, e păcat să nu-ți pui în valoare o asemenea disponibilitate!”. Astfel, apreciatul dascăl m-a „întors” de la a susține examen la Politehnică și m-am înscris la Conservator. Anterior, primii ani de școală i-am urmat la Liceul „Ion Luca Caragiale” de pe Calea Dorobanți pentru că era aproape de casă; mai apoi, întrucât colega de

clasă „politrucă” nu mă făcea utecist, m-am transferat în ultimul an la Liceul din cartierul Militari unde tata fusese profesor foarte iubit de elevi și de colegi. Acolo am devenit imediat utecist (titlu fără de care cu greu te puteai afirma în adolescență și tinerețe). La acel liceu de periferie „Tudor Vladimirescu” funcționau însă profesori refugiați valoroși, „exilați” cumva acolo fiindcă avuseseră „scame” politice pe CV. Ajuns eu cu nasul pe sus de la Liceul „Caragiale”, m-am trezit că de fapt eram cu materia în urmă, nivelul educațional fiind înalt, majoritatea elevilor urmând după absolvență studii superioare. Am avut acolo o colegă foarte talentată, o elevă la care tata a ținut foarte mult și pe care a pregătit-o muzical, ea ajungând mai târziu dirijoarea corului de copii Radio, Eugenia Văcărescu-Necula.

- **A.A.:** Ai intrat la Conservator cu pregătire de la liceul de cultură generală, fără unul special profilat pe muzică?

F.L.: Nu am avut nevoie de liceu de muzică, educația primită acasă ani de-a rândul fiindu-mi mai mult decât suficientă pentru accesul la un institut superior muzical. Când am dat examen de dictat muzical, eu având auz absolut, am scris totul din primele două dictări cântate integral doar pentru stabilirea tonalității și a măsurii. Apoi, când corepetitorul dicta de mai multe ori câte două măsuri, eu plictisindu-mă, am început să „ornamentez” lucrarea: am pus indicații de tempo, cifra metronomică (m-am uitat la secundarul ceasului ca să o stabilesc), ba am mai inventat niște nuanțe, am trasat cu rigla bara care unea optimele etc. În primul an de studenție, ilustrul profesor universitar și compozitor Alexandru Pașcanu mi-a spus zâmbind cât au fost de surprinși examinerii dicteurilor de examen – cine a fost nebunul care a pus nuanțe și a indicat cifra metronomică... La Conservator primii trei ani de studii erau comuni, după care puteai rămâne la Secția Pedagogică, ori să alegi Secția Compoziție sau Secția Dirijat. Eu am optat pentru Compoziție. Să mai precizez că, la intrarea în Conservator, competitorii erau departajați după originea lor socială, în două categorii: Bursă și General. La Bursă erau incluși fiii de țărani și muncitori, iar la General intrau fiii de intelectuali, de funcționari și categorii sociale mai alese, să zic așa. La General se confruntau șapte - opt candidați pe un loc, în timp ce pentru categoria celor de la Bursă alergau după concurenți, să completeze locurile. Deci în primul an, i-am așteptat pe cei de la Bursă

să ajungă cât de cât la nivel cu noi, cei de la General. După anul III am dat un examen de diferență și am mers, cum spuneam, către Compoziție. Am beneficiat de profesori extraordinari la disciplina Compoziție, maestrul Dan Constantinescu, Tiberiu Olah – acesta un dascăl de excepție și un om deosebit de sensibil și amabil, își iubea studenții, era foarte apropiat de ei, le oferea din când în când câte o cafea la barul Katanga...

- **A.A.:** Cum s-a făcut apropierea de jazz? Din timpul facultății?

F.L.: Nu, nu, am studiat compoziția în genurile clasice. Aproximarea propriu-zisă de jazz s-a petrecut concret după ce am terminat, debutând odată cu încercarea mea de a mă angaja ca maestru de sunet la Radio. La concurs ne-am prezentat eu și Florin Bogardo, desigur, el a câștigat, era cu adevărat specialist în acest domeniu, avea și un studio audio acasă. Nu neapărat aspectul tehnic conta, eu eram bun la început mai mult intuitiv.

- **A.A.:** Și ce s-a întâmplat după eșecul concursului pentru măiestria de sunet?

F.L.: Am fost primit totuși în Radiodifuziune, la Secția Creație - Repertoriu, o secție condusă de profesorul Nicolae Beloiu, un muzician excelent și un bun organizator. Atunci când venea cineva cu o creație de muzică pop ori jazz spre a fi înregistrată în Radio, piesa trebuia să fie inițial aprobată de o comisie în care Sile Dinicu trona ca un cititor de partituri absolut formidabil. Eu am fost secretarul acestei comisii; atunci am cunoscut mulți soliști, dar mai ales compozitori de marcă: Nicolae Kirculescu, Radu Șerban, Vasile Veselovschi ș. a. Tot în acea perioadă mai scriam programe de sală pentru unele concerte simfonice. Directorul nostru era muzicologul profesor Petre Brâncuși – brunetul cu ochi ca fulgerele – un manager foarte serios și capabil, știa tot ce se întâmplă în toate emisiunile, fiind și dascăl de istoria muzicii la Conservator. Era considerat un zbir, dar când intervenea vreo problemă din afară, își apăra oamenii. Eu aveam reputația de rege al întârzițiilor și directorul și-a pus în gând să mă facă om punctual. Vreo cinci zile la rând m-a tot chemat pentru că întârziisem. Inventam de fiecare dată un

motiv, o poveste, ba că am avut accident auto, ba că s-a întâmplat nu știu ce acasă etc. De fapt el ținea la mine, fiindcă făceam treabă bună, dar voia neapărat să vin la program, se chinuia cu mine să mă aducă pe linia de plutire. A șasea zi deja nu mai știam ce să îi spun. Când m-a întrebat la ce oră am ajuns la servicii, i-am zis că la 7:15 deși venisem la 10. Evident, am argumentat afirmația cu motivații atât de „străvezii” încât a renunțat, de atunci chiar nu m-a mai întrebat nimic niciodată în legătură cu punctualitatea. Am plecat din Secția Creație - Repertoriu căci am făcut nu știu ce greșeală într-un program de sală. Am fost mutat în Redacția de muzică ușoară - jazz. Vorba vine jazz, era numai muzică pop, fiindcă de când plecase Cornel Chiriac, timp de un an și jumătate nu s-a difuzat la Radio nici un minut de jazz. Cornel Chiriac fusese invitat la un festival la Bratislava și a „uitat” să se dea jos din tren până la München. Ajuns la Radio Europa Liberă, a realizat emisiuni mai mult de rock („Metronom”) decât de jazz, făcând și mărturisiri cu caracter politic. Era un idol pentru tinerii fani! Noi doi ne împrietenisem în țară atunci când am scris un articol despre free jazz, stil aparținând aceleiași „parohii” cu muzica academică contemporană, articol care i-a plăcut foarte mult. Cât privește apropierea efectivă de jazz, am avut și am și azi un prieten bun, profesorul de armonie Dumitru Avakian – la el acasă ne întâlneam mai mulți studenți de la muzică, de la arte plastice, și ascultam jazz. Jazz contemporan mai ales, căci nu am luat-o sistematic cu stilul tradițional dixieland, apoi stilul clasic swing, am trecut direct la free jazz. Prețuiesc conceptul jazz pentru faptul că este o muzică liberă de constrângeri: având formă de temă cu variațiuni în care prelucrările temei sunt create spontan, un instrumentist ori vocalist de jazz cu veleități de solist devine al doilea compozitor al unei piese – căci el improvizând, practic o mai compune odată. Și cum vă ziceam mai înainte, acum vreo șase decenii ne întâlneam acasă la Mitică Avakian pentru a asculta jazz la un pickup și magnetofon totodată, o ciudată sculă rusească lauza care avea platan pentru discuri de vinil și curea de transmisie pentru rola de bandă magnetică în același timp.

➤ **A.A.:** Și de unde erau discurile, de unde le avea?

F.L.: Noi eram sub dominație rusească. Ei au fost destul de reticenți cu jazzul pentru că era o muzică „putrefactivă”, capitalistă. La un moment dat au interzis și saxofonul ca instrument, timbru specific

jazzului. Dar până la urmă a apărut un muzician rus deștept, teoretician dar și saxofonist, Aleksei Batașiov îl chema, care a lansat ideea că jazzul american este muzica oamenilor negri săraci, împilați de capitaliști, oprimați de albi cei răi etc. Dintr-o dată s-au deschis granițele, a venit până și Duke Ellington și a întreprins cu orchestra lui un turneu de o lună în Uniunea Sovietică! La noi a concertat Louis Armstrong în 1965 și tot așa. Când s-a desferecat ușa către jazzul american, cei de la firma „Melodia” – o faimoasă casă de discuri din Moscova – au început să cumpere licențe din SUA și să le reimprime pe viniluri Melodia. Colegii, prietenii noștri de pe la Chișinău ni le trimeteau și nouă și uite așa făceam rost de muzică pe această cale întortocheată, de multe ori aveam acces la discuri abia apărute în Statele Unite. Deci eu am început cu capitolul contemporan al jazzului, dar la un moment dat m-am întors și spre stilurile clasice, sistematic, de la New Orleans încoace. Am ajuns, așadar, redactor Radio în Secția amintită. Cum de la plecarea transfugului Cornel Chiriac nu se mai auzea deloc jazz la Radio România, la un moment dat mi-a venit ideea să elaborez un ciclu de emisiuni sub genericul „Jazz românesc”. Conducerea redacției a zis: „Bine Lungu, realizează două emisiuni de probă, să vedem despre ce e vorba”. Eu am făcut patru emisiuni. Mi s-a răspuns OK, sunt bune – dar mai așteptăm... Șansa a făcut ca eu să fiu și omul de „schemă” al redacției. În acea vreme, fiecărei redacții i se alocau spații temporale, se completau titlurile și orele de difuzare, toate apărând în Revista Radio. Eu făceam schema pentru Secția de muzică ușoară. La un moment dat am introdus „Ciclul Jazz românesc”. Mi s-a spus să îl scot, pentru că încă nu dăduseră aprobarea. Eu m-am făcut că uit să-l scot, a ieșit mare tam-tam, pentru că aceste programe și emisiuni odată editate în revistă, nu se modificau decât prin cuvântul lui Ceaușescu... Adică, de pildă, dacă apărea că regele Carol cântă la saxofon, trebuia să o faci și pe asta! Șefii mei nu au avut de ales, întrucât eu, culmea, trecusem în titlu și cuvântul „ciclu”, deci nu una, ci mai multe emisiuni. Așa a revenit jazzul pe lungimile de undă în eter. A fost bine și, ușor - ușor, am ajuns la patru - cinci sute de minute de jazz pe săptămână, muzică românească apoi și muzică străină, de se minunau și cei de la Ambasada SUA la București. Sursele erau diverse, luam muzică de la colecționari, dar și de la nea Mihai Berindei care avea benzi împrumutate de la americani. Emisiunile mele, peste opt mii până în prezent, au durat din 1968 până la vârsta

pensionării, 65 de ani, dar și după aceea. Încă mai colaborez cu Radio-ul. În falnicul edificiu de pe străzile General Berthelot și Temișana mă simt ca la mine acasă, am 57 de ani de radio. Toate emisiunile le-am făcut și le fac cu soția mea care este o destoinică regizoare muzicală. De mai mulți ani mi-am construit un mic studio acasă, unde finisez aceste emisiuni și le duc la Radio înregistrate pe CD. Pe lângă emisiuni, vreme de mai multe decenii am fost și prezentatorul concertelor lunare și bilunare ale Big band-ului Radio. Un timp am răspuns și de înregistrările de jazz speciale ale unor colaboratori în studiourile Radiodifuziunii.

➤ **A.A.:** Cine reprezenta jazzul românesc în anii '70?

F.L.: Pot afirma, convins că nu greșesc, că era bine reprezentat. Deși estimat un gen de nișă, a fost definit prin contribuțiile sine qua non ale unor Jancy Körössy, Johnny Răducanu, Marius Popp, Richard Oschanitzky, Dan Mîndrilă, Nelu Marinescu, Eugen Gondi, Radu Goldiș, Nicu Farcaș, Romeo Cozma, Johnny Bota, Aura Urziceanu și atâția alții. Eu acum mă străduiesc să definitivez o amplă scriere despre istoria muzicii de jazz în România. Din această carte poți afla, de pildă, că au fost muzicieni români care au plecat în Germania și au făcut jazz încă din anii 1914 -1918, că Edmond Deda a fondat în 1941 un Conservator de jazz la București, cu patru ani înainte de întemeierea celei mai tari școli de jazz din lume, „Berklee College of Music” din Boston, Massachusetts, SUA, înființată în 1945 de Lawrence Berk. Desigur, la noi în anii '40 ai veacului trecut nu erau comuniștii la putere.

➤ **A.A.:** Cum era privit jazzul în anii '70?

F.L.: Atributul cel mai potrivit este „tolerat”... Într-adevăr, pe atunci jazzul era acceptat. Mai înainte însă, și la noi au fost probleme, interdicții, la un moment dat se cânta jazz doar prin anumite restaurante. Muzicianul Mihail Andricu, jazzolog și mare colecționar de discuri a fost dat afară din Uniunea Compozitorilor, iar tineri studenți cu talent de excepție de talia unor Eugen Ciceu și Richard Oschanitzky au exmatriculați din Conservator fiindcă au cântat jazz la ambasade.

➤ **A.A.:** În afară de activitatea din Radio, numele tău este legat de multe festivaluri și concerte de muzică de jazz din România.

F.L.: Primul festival național de gen a avut loc în 1969, la Ploiești. Au fost organizate trei ediții (1969, 1970, 1971) din inițiativa unor fervenți animatori, ca inginerul pianist Puiu Comănescu și ghtaristul Puiu Mancaș, cu susținerea benefică a unor intelectuali de rasă, manageri înțelepți, destoinici, ca Nelu Stan – directorul Palatului Culturii din Ploiești și Nicolae Bădulescu – pe vremea aceea șef la Cultură. Riscându-și cariera, Nicolae Bădulescu a avut abilitatea de a conferi primului festival o alură de relevanță, orânduind în prima seară un concert de jazz simfonic, iar în final invitând Big band-ul Radio sub augusta baghetă a lui Sile Dinicu. Astfel i s-a imprimat Festivalului un caracter oficial, cu muzicieni bine priviți de regim. Ehe! a aflat chiar și Ceaușescu despre asta, dar a fost în regulă. În fapt, așa cum recunoștea și Johnny Răducanu de câte ori avea ocazia, jazzul este în primul rând muzică instrumentală, fără text; pe de altă parte, dacă la reprezentații venea madam Cutare de la Departamentul de Cultură comunistă pentru vizionare înainte de a da OK-ul unui spectacol, la jazz nu avea de ce să vină, jazzul însemnând improvizație, cel de pe scenă astăzi cântând ceva, data viitoare creând altceva. După primele trei ediții festivaliere ploieștene aprobarea nu a mai venit și de abia peste trei ani, în 1974, Festivalul a renăscut la Sibiu din inițiativa profesorului inginer Nicolae Ionescu, care în 1968 inițiasse un Club de jazz la Casa de Cultură a Studenților. El, împreună cu directorul Ion Stratulat al Casei de Cultură a Studenților, au acreditat Festivalul Național de Jazz, deci doar cu muzicieni români. Asta a durat până în 1980, când a evoluat la Festival o formație din Cehia, „Traditional Jazz Studio” din Praga; țară socialistă fiind, s-a admis prezența ei. Tot sibienii au inițiat și organizat și Festivalul (nu doar național) de la Costinești, prima dată cu un insert internațional. Eu am fost tot timpul alături de ei până prin 1992 când a murit Nicolae Ionescu.

➤ **A.A.:** Care era participarea ta acolo?

F.L.: Făceam mai multe lucruri, pe de o parte prezentam, dar veneam cu echipa Radio și îi înregistram, aduceam aparatura acolo, scriam despre ei, îi promovam apoi îi complimentam în cronici și în emisiuni. S-au înființat în continuare festivaluri de jazz la Brașov, Cluj, Timișoara, Craiova, Iași, Constanța etc. Dar bazele au fost Ploiești și Sibiu. În altă ordine de idei, eu oriunde urc pe o scenă festivalieră, de

concert, de club, agrementez prezentarea cu glume. Am și o carte de bancuri semnată în parteneriat cu distinsul compozitor, dirijor și profesor bănățean Sabin Păuța.

- **A.A.:** Deși nu ai fost foarte mult timp la catedră, ți-ai pus amprenta pe aspectele pedagogice în muzica de jazz din România, cum ai făcut asta?

F.L.: Am ctitorit împreună cu Mircea Tiberian un Modul de jazz la Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima” de la Cluj, pe vremea rectorului Alexandru Fărcaș, a prorectorului Cristian Misievici. După ce am plecat noi, Modulul a continuat cu dirijorul Ștefan Vannai și cu profesorul de estetică muzicală Virgil Mihaiu. De fapt prima clasa de jazz s-a născut întâi la București; Mircea Tiberian care absolvise Conservatorul în 1980, în anul 1990 a revenit ca profesor și a inventat această specializare în jazz și pop care există și astăzi.

- **A.A.:** La ce nivel ar trebui să înceapă pregătirea celor tineri care vor să meargă către muzica de jazz și care ar fi noțiunile de bază pe care ei ar trebui să le posede pentru a accede studiile universitare de gen?

F.L.: Ar trebui să le înceapă cât mai devreme, de prin liceu. Firește, nu am putea vorbi despre improvizație la acel nivel, dar elevii Liceelor de Muzică doritori să devină jazzmen, se cuvine să cunoască temele standard de jazz, să-și însușească tehnica interpretativă, să audieze marile modele ale genului, absorbind practic ce au realizat semnificativ marii înaintași performanți din domeniu. Profesorul pianist compozitor publicist Mircea Tiberian a reușit să-i convingă pe cei din Ministerul de resort despre utilitatea introducerii unor ore de pregătire pentru jazz în Liceele de Muzică – bineînțeles în acele licee în care există și cadre didactice pe măsură. Bune rezultate în acest sens a obținut profesorul pianist compozitor Florin Răducanu care a întemeiat o Secție de Jazz la Colegiul Național de Muzică „George Enescu” din București.

- **A.A.:** Ce observații ai asupra muzicii românești actuale de jazz?

F.L.: Stăm destul de bine, atât cu partea didactică, cât și cu interesul predilect al unor tineri talentați pentru acest tip de muzică –

mă refer la specializările de gen fondate în Capitală, la Iași, Timișoara, Cluj, Ploiești, Brașov, fie în Universități de stat ori private; multe posturi de radio difuzează în continuare emisiuni de jazz, dar din păcate televiziunile promovează mai puțin această muzică, fiindcă emisiunile de nișă nu aduc mari satisfacții materiale; cu câteva decenii înainte, grație eforturilor lui Mike Godoroja cu care am colaborat mult și eu, reușise să impună emisiuni de jazz stabile la TVR; despre albume, constat că se lansează încă și acum discuri – eu am un dulap voluminos cu CD-uri, nu mai zic de viniluri – de jazz românesc. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România are în considerare Secția de pop - jazz pe care o manageriază cu recunoscută competență muzicianul George Natsis. Cluburile reprezintă în continuare acele oportune „nuclee de condensare” ale atracției genului la publicul de fani. Pe lângă festivaluri cu vechime, au luat naștere unele noi, ceea ce e foarte bine... Eu nu prea mai ajung la multe dintre ele, este și o chestiune de vârstă dar și de indisponibilitate. Sunt însă mândru că nu am lipsit de pe podiumul unui mega-festival ca acela de la Gărâna încă de la prima ediție, până la aceea de anul trecut, când a preluat ștafeta prezentării Paul Tutunghi, un promotor care are un magazin de discuri de jazz și este bine informat în domeniu.

SUMMARY

Andra Apostu

A dialogue with Florian Lungu

A lifelong lover and promoter of jazz music in Romania, Florian Lungu aka “Moșu” is emblematic for young and more experienced performers and composers of this musical genre. His spirit is restless, his thoughts and outlook are sharp, he is up to date with everything that is important in Romanian musical life. This is “Moșu” at the beautiful age of 82, a musician and a very special man, an encyclopaedia and an almanac at the same time.